

El fons bibliogràfic i documental relacionat amb l'activitat física i esportiva a Espanya

JOSÉ LUIS PASTOR PRADILLO*

Professor Titular d'Universitat.

Universidad de Alcalá de Henares (Madrid)

Correspondència amb autor

* *tote.pastor@uah.es*

Resum

L'escàs interès que ha despertat tradicionalment la bibliografia i la documentació relativa a l'activitat física i a l'esport dificulten actualment l'elaboració dels estats de la qüestió i de la tasca de documentació imprescindible per abordar qualsevol procés d'investigació. En aquest treball s'exposen els resultats del treball realitzat per un equip d'investigadors de la Universitat d'Alcalá per tal de dotar aquesta àrea d'aquest instrument imprescindible.

Paraules clau

Documentació, Activitat física, Esports.

Abstract

Bibliographical and documental collection related with physical activity and sport in Spain

Traditionally, the study of bibliographical and documental collections of sport and physical activity have been of little interest, making difficult research and documentation in these fields. This work shows results of a research team of the University of Alcalá involved in the task of providing this essential tool.

Key words

Documentation, Physical Activity, Sports.

Introducció

Com estableix clarament B. Maltrás (2003, p.17), el "sistema de publicació de la ciència" exerceix dues funcions fonamentals: com a mitjà de "reconeixement" i com a "arxiu" de la ciència. Aquest sistema consta d'un conjunt d'elements que sostenen, regulen i perpetuen aquell procés gràcies al qual els investigadors permeten a la resta de la comunitat científica contribuir al patrimoni científic (Maltrás, 2003, p. 24). El resultat, allò que es podria considerar "literatura científica", com un agregat de documents pertanyents a una classe molt particular, delimita l'escenari dels debats científics tot fent possible que la ciència es converteixi en una empresa col·lectiva. Tanmateix, aquest sistema de publicació de la ciència, pel que fa a les anomenades "ciències de l'activitat física i de l'esport", pateix d'una identitat mínima que nosaltres creiem deguda, fonamentalment, a la manca d'estudis relacionats amb el seu fons bibliomètric i documental. En aquest article s'exposen els resultats d'una investigació realitzada per un equip de la Universitat d'Alcalá per tal de resoldre aquesta circumstància.

Plantejament de la investigació

En dissenyar aquesta investigació, coincidim amb Agustín Escolano, perquè consideràvem que la bibliografia i la documentació en general són susceptibles de constituir-se com un "espai de memòria". En conseqüència, vam pretendre que els seus resultats també permetessin reconstruir una realitat pretèrita per contribuir així a un millor coneixement de la història de l'activitat física i l'esport a Espanya. Per aconseguir-ho, com a objectiu pròxim, es va proposar la construcció del seu fons bibliogràfic i documental per a disposar, amb les dades que ens proporcionés la anàlisi bibliomètrica i temàtica, de prou elements de judici per esdevenir un instrument eficaç amb què fonamentar la documentació i elaborar l'estat de la qüestió de futures investigacions relacionades amb aquest camp.

Delimitació temàtica i conceptual

D'alguna manera, aquesta investigació participa d'una naturalesa clarament relacionada amb la Bibliometria i si, com afirma L. Ferreiro Aláez (1993, p. 17), la

considerem un mètode científic de la ciència de la Informació o de la Ciència de la Documentació que possibilita l'aproximació quantitativa, permetria el desenvolupament de la teoria general d'aquesta ciència i l'estudi descriptiu i inferencial o inductiu de totes les formes de la comunicació escrita adoptada per la literatura científica. Per la seva banda, J. Martínez de Sousa (1989) matisa que la tècnica de la investigació bibliogràfica té com a finalitat, d'una banda, analitzar el volum, creixement i distribució de la bibliografia en un camp determinat i, de l'altra, estudiar l'estructura social dels grups que la produeixen i la utilitzen. Per tant, per a aquest autor, la metodologia bibliomètrica ha de fonamentar-se en l'ús dels models matemàtics més enllà del nivell merament descriptiu de l'estadística bibliogràfica tradicional de què s'ha de distingir.

D'acord amb aquests plantejaments, sembla evident que un estudi basat en la bibliometria aplicada consistirà, inicialment, en la "codificació numèrica" de les característiques bibliogràfiques de la documentació i el seu tractament fonamentalment estadístic i matemàtic, que fa possible l'obtenció dels indicadors bibliomètrics necessaris per avaluar les característiques esmentades (Ferreiro, p. 18).

Fins ara, la bibliografia relacionada amb l'activitat física i l'esport ha suscitat un escàs interès, també entre els investigadors d'aquest gènere. Des de la perspectiva pròpia de la bibliografia general, l'educació física se situa sempre en un pla adjacent, de dubtosa legitimitat i d'escassa valoració científica. En 1926, Rufino Blanco i Sánchez (1926) va publicar la seva obra "Bibliografia General de l'Educació Física", tot intentant realitzar, per primera vegada, una exploració bibliogràfica general, completa i sistemàtica de totes les obres referides a l'educació física que havien estat publicades fins llavors a tot el món. Aquest ambiciós projecte el refereix el seu autor a la totalitat de les publicacions editades fins aleshores incloent-hi les matèries afins al concepte que es tenia llavors de "educació física", com sembla indicar el subtítol amb què completa i aclareix la denominació d'aquesta obra: "amb dades copioses referents a la biologia, antropologia, anatomia, fisiologia, higiene, eugènica, puericultura, paidologia, pedagogia i altres ciències fonamentals de l'exercici corporal educatiu".

Malgrat la complexitat i la importància que pot representar per a la investigació la localització dels fons documentals i bibliogràfics, no es troben nous catàlegs o estudis fins a 1962 en què la Delegació Nacional de

Joventuts (1962) elabora una somera relació d'obres dedicades a l'educació física i a l'esport i el que més tard, el 1974, publica l'Institut Nacional d'Educació Física de Madrid (1974). Cap dels dos no es pot considerar un estudi bibliogràfic ajustat a les normes i paràmetres propis d'aquest tipus d'investigació, perquè tots dos manquen de criteris per establir categories, les referències sovint són incompletes i molt freqüentment revelen excessives deficiències metodològiques, encara que potser el principal defecte atribuïble a aquests catàlegs bibliogràfics és l'escassíssim volum d'obres que componen els dos repertoris.

A més a més de l'obra de Rufino Blanco i aquest últim catàleg de 1974, només disposem d'escasses aportacions de caràcter parcial, com ara les realitzades per Miguel Piernavieja del Pozo o el Catàleg de la Biblioteca del Gimnàs Colón de Barcelona que, per facilitar la seva subhasta pública, elabora Antonio Palau i Dulcet el 1910. Finalment, el 1995 es publica un catàleg bibliogràfic i documental, referit a Espanya, el més complet fins llavors, tant pels seus continguts com pel volum de les referències incloses (Pastor, 1995) i que servirà de punt de partida per a aquesta investigació.

Delimitació cronològica

Pel que fa a la investigació en general, no s'hi van establir límits cronològics tota vegada que l'equip va entendre, d'una banda, que qualsevol tipus de document pot ser rellevant, encara que ho sigui en diferent mesura i, d'altra, que els resultats han de ser vàlids per a tot tipus d'investigació, qualsevol que en sigui la contextualització temporal. Per tant, el límit inicial de l'estudi bibliogràfic i documental començarà amb l'aparició de qualsevol d'aquest tipus d'informació i s'estén fins a la data de conclusió del treball: l'any 2001.

Només per raons legals, s'imposa una data límit a un dels recursos que aquesta investigació es proposa elaborar. La selecció de les obres que s'incloguin a la biblioteca virtual de fons antics ha de respectar les prescripcions que estableix la llei per a la defensa de la Propietat Intel·lectual i, per tant, només podran incorporar-s'hi i reproduir-s'hi les obres que hagin passat ja a domini públic, un cop transcorreguts setanta-cinc anys de la seva publicació. Aquest termini ens marcava com a data límit l'any 1928. Com a conseqüència, la biblioteca virtual sols s'ha pogut constituir amb materials publicats anteriorment a aquesta data i, tot i així, respectant tots els requisits d'integritat, permanència i

inalterabilitat que imposa la legislació que regula aquest dret de propietat.

Delimitació geogràfica

Els dos aspectes estudiats en aquesta investigació se circumscriuen al territori integrant d'Espanya, entesa com a conjunt polític, qualsevol que fos, en cada moment, la seva organització com a estat. En aquesta entitat incloem tots els territoris que van estar relacionats d'alguna manera amb aquesta entitat al llarg de la història i només mentre el vincle polític o de domini va existir. En conseqüència, també es va donar entrada a documentació i a bibliografia publicada en els territoris de l'imperi espanyol, com Cuba o algunes zones del sud de França i l'Àfrica, mentre van estar integrats a l'Estat espanyol.

Objectius

La investigació va pretendre concretar aquest inventari bibliogràfic i documental en quatre aspectes, en el nostre criteri imprescindibles, per a la consecució dels objectius fixats, com són:

- Identificació i catalogació de la producció bibliogràfica i documental impresa produïda a Espanya.
- La identificació de totes les publicacions periòdiques que van acollir les aportacions científiques, les experiències metodològiques o, fins i tot, les reivindicacions professionals.
- En tercer lloc, es va procedir a una revisió de les col·leccions legislatives espanyoles per localitzar totes les normes i disposicions que van definir gran part de la realitat social relacionada amb l'activitat física i l'esport.
- Finalment, intentem completar el que considerem la mínima base documental imprescindible per a qualsevol estudi que requereixi una contextualització històrica, posant a disposició dels investigadors unes certes obres de difícil localització i ús, ja sigui per la seva raresa o per altres causes.

Fonts

Respectant les finalitats que assenyala D. Fox (1981, p.143) per realitzar un examen bibliogràfic, considerem que, d'acord amb l'afirmació de la ciència de la Informació, els objectes d'estudi bibliomètric

són, tant el missatge (la informació científica considerada genèricament) com el seu suport (la documentació científica). Els suports de la informació constitueixen fonts de dades quantificables de l'observació bibliomètrica pràctica denominades "unitats bibliomètriques" que Ferreiro Aláez identifica amb els documents primaris, secundaris, terciaris o de consulta, normalment impresos i els seus equivalents, facilitats pels sistemes de recuperació documental o els conjunts de documents de la mateixa entitat física i del mateix origen que en presenten una o més característiques bibliogràfiques susceptibles de tractament quantitatiu. Seguint aquestes pautes, per a aquesta investigació, s'han utilitzat diversos materials i s'han consultat nombroses fonts que, per a la seva descripció sistemàtica, podríem classificar en: Fonts documentals arxivístiques i Fonts documentals impreses.

Per estudiar els aspectes legislatius i identificar els elements del marc jurídic de l'educació física i l'esport es va procedir al buidatge de la Gasetta de Madrid, del Butlletí de la República, del Butlletí Oficial de l'Estat i de diverses col·leccions legislatives espanyoles. Encara que amb un èxit escàs, finalment també es va procedir a l'anàlisi de totes les bases de dades. "Atlantes", la major del món en castellà per a aquesta matèria, el 1999 només oferia 9.317 registres bibliogràfics, dels quals a Espanya, el país que aporta el major volum d'informació, li corresponien 3.230 registres (provinents de l'IAD), 4.141 (provinents de l'INEF de Madrid) i 168 (provinents de la fundació Pedro Ferrándiz).

Metodologia utilitzada

En aquesta investigació es va evidenciar que els objectius relacionats amb els aspectes bibliomètrics requerien, en la majoria dels casos, un tractament quantitatiu. La seva característica fonamental, el mesurament, exigeix comptar amb instruments apropiats per a la selecció, recollida, classificació i manipulació de la informació aconseguida, codificada mitjançant uns indicadors adequats. Per dissenyar la nostra investigació vam tenir en compte els criteris que proposen Cohen i Manion (1990, p. 92) per avaluar la investigació quantitativa.

D'altra banda, d'acord amb els nostres propòsits i objectius declarats, resultava pertinent i inevitable la utilització, en alguna mesura, de procediments d'investigació i anàlisi bibliomètrica per orientar els instruments bibliogràfics que preteníem construir. En aplicar aques-

ta metodologia hem tingut en compte les limitacions d'aquests procediments, encara que, en alguns casos, els nostres objectius immediats no semblessin afectats per les advertències que, pel que fa a aquesta qüestió, formula V. Rodríguez (1987):

- L'ús de tècniques quantitatives molt elementals. En el nostre cas, com que no pretenem que la nostra investigació es caracteritzi per un caràcter específicament bibliomètric ni que s'ubiqui exclusivament en el sector de la ciència de la Informació o de la Documentació, almenys per al nivell en el qual ara ens movem, no requerirem de processos d'un nivell gaire elevat. Tanmateix, la massa d'informació obtinguda i les característiques estructurals a què hem ajustat el disseny de la base de dades on han estat classificades, permet l'ús de tècniques més complexes en futures investigacions.
- Utilització del mètode quantitatiu sense un plantejament previ dels problemes teòrics que s'encaren. No ha estat aquest el nostre cas, perquè, per tal d'anul·lar aquest perill, hem realitzat prèviament l'estudi de l'estat de la qüestió. En aquest sentit, hem d'advertir que si bé la manca d'estudis anteriors dificultava aquesta tasca, la línia d'investigació on s'ubica aquest estudi ja comptava amb prou coneixement de l'objecte d'estudi d'aquest treball.
- L'absència de la valoració de les dades de partida i de les bases documentals utilitzades. Els possibles errors provocats per aquesta circumstància, els hem intentat pal·liar, d'alguna manera, amb el coneixement previ de la qüestió i pel que fa a les referències relacionades amb les publicacions periòdiques, hem investigat el volum de capçaleres que componen a Espanya el seu fons i l'hem ordenat, posteriorment, en una base de dades informatitzada.

Components del marc conceptual bibliomètric

El procediment bibliomètric s'ocupa, en primer lloc, de les característiques bibliogràfiques quantitatives i qualitatives de la documentació, convertibles en característiques bibliomètriques. Ferreiro Aláez (1993, p. 45), des d'una perspectiva pròpia de la investigació bibliomètrica, proposa un repertori de components que, encara que nosaltres no hem inclòs en la seva totalitat en

l'estructura de les bases de dades, sí que hem intentat de respectar, com es pot comprovar en el procediment utilitzat per a la recollida de dades.

Pel que fa al tractament matemàtic de les dades obtingudes, basem les nostres operacions, fonamentalment, en la covariació i en l'establiment de dependència entre variables bibliomètriques. D'aquesta manera, intentem d'inferir els resultats parcials d'una característica respecte al temps o als moments determinats en què tingui lloc el procés al qual orientem la investigació i, també, de la dependència detectada entre els valors d'una característica en dos períodes de temps més o menys distanciats entre si: per exemple, dependència entre un període de temps i el nombre de referències bibliogràfiques o legislatives.

Dins dels models bibliomètrics, i especialment quan es refereix a l'anàlisi bivariant, vam decidir l'ús de l'anomenat genèricament "matemàtic lineal" que, entre les seves variants, admet una denominada específicament "lineal", que és la que ens sembla més idònia en el nostre cas, i tres "linealitzats" que es deriven conceptualment i formalment del model anterior. Igualment, per ordenar el procés metodològic en la fase de lectura i expressió dels resultats i per seleccionar el programa informàtic on ubiquem les troballes de manera ordenada en quatre bases de dades, vam tenir en compte dues de les lleis fonamentals en bibliometria:

- Llei de Zipf, per a la distribució de les freqüències d'utilització de les paraules dels texts. En elegir el programa sobre el qual hem ordenat la informació obtinguda, el Knosys, hem comprovat que la seva estructura permet localitzar i comptabilitzar una determinada paraula en un camp o en tots alhora. Els camps la denominació dels quals es completa a la fila amb el signe (=) permeten aquest tipus de recerca i tractament de dades a què es refereix aquesta llei. Establint una determinada covariació o dependència d'altres dades les possibilitats d'inducció augmentarien.
- Llei de C. Bradford, que s'ocupa del rendiment o eficàcia del fons documental d'una hemeroteca científica. Segons aquesta llei, aquest rendiment o eficàcia estaria en funció del protagonisme exercit pels mateixos títols en els diferents conjunts de publicacions periòdiques de camps científics més o menys pròxims o eficaços. El programa Knosys permet de dissenyar sol·licituds d'informació de manera personalitzada i, sobretot, de manera es-

pecífica, per paraules o per frases. La capacitat d'aquest programa per establir covariacions o dependències entre dos o mes camps on s'expressen cada un dels valors seleccionats, permet d'establir aquestes valoracions de rendiment i eficàcia tant en publicacions periòdiques com no periòdiques i legislatives.

L'aparell instrumental

Des d'aquesta perspectiva, el disseny de l'aparell instrumental s'ha ajustat també a la possibilitat de llegir i analitzar les dades, fonamentalment, des d'un criteri d'agregació.

L'agregació dels resultats respon a interessos concrets de l'anàlisi, que es pot realitzar en diversos nivells. Tenint en compte que els mitjancers bibliomètrics es calculen habitualment per comparar sistemes científics entre ells o per conèixer alguna cosa sobre la constitució d'algun sistema científic particular, es poden elegir diversos aspectes i per tant, pot aconseguir-se una determinada informació que permeti aclarir la producció científica o les seves característiques mitjançant criteris com ara: La temàtica, o zona d'activitat científica sobre la base d'afinitat de continguts (Maltrás, 2003), el caràcter institucional, que a excepció de la base de dades referida al marc jurídic, hem reduït a la iniciativa editorial, l'àmbit geogràfic i l'aspecte temporal de la producció.

Per aconseguir els objectius previstos, vam resoldre els aspectes instrumentals del procés recorrent a les possibilitats que oferia l'elaboració de bases de dades específicament adaptades a les nostres necessitats. Per dissenyar cada una de les bases de dades vam tenir en compte les referències bibliogràfiques que proposa Bruno Maltrás (2003, p.110) per efectuar una anàlisi bibliomètrica.

Per tant, la primera qüestió que vam haver de resoldre va ser la de comptar amb un sistema informatitzat, que ens permetés de dissenyar bases de dades específicament adaptades a les nostres necessitats. D'entre les possibilitats trobades vam decidir l'ús del programa "Knosys", fonamentalment, per la seva especial adaptació a l'àmbit de la biblioteconomia i de la documentació. Utilitzant com a base informàtica el programa Knosys es van elaborar les tres primeres bases de dades: la base bibliogràfica, l'hemerogràfica i la legislativa. Amb el suport del programa Excel i Microsoft Word per a Windows es van elaborar les bases corresponents a la Biblioteca virtual de fons antic.

Les bases de dades elaborades sobre el suport informàtic que possibilita el programa "Knosys" permeten de relacionar entre si els diferents camps que la componen i, en conseqüència, sol·licitar informació més detallada i més adequada a les necessitats que orienten cada una de les consultes. Igualment, permet la recerca de qualsevol terme en un, alguns o tots els camps, en funció de les característiques del camp.

El catàleg bibliogràfic i documental

Dins de les referències bibliogràfiques no només s'inclouen els llibres sinó també, tots els articles o qualsevol tipus de comunicació (ponències, comunicacions congressuals, etc.) que es consideren d'interès o puguin rebre el tractament de fonts. Intencionadament, hem eludit la inclusió de moltes al·lusions classificables només en categories purament esportives i els continguts dels quals semblen especialment relacionats amb aspectes tècnics, tàctics o de competició. Per confeccionar aquest fons s'han utilitzat tot tipus de referències editades en suport bibliogràfic, qualsevol que en fos la naturalesa: llibres, articles, comunicacions en congressos i capítols de llibres. La codificació de les dades de cada una d'aquestes referències s'ha realitzat ordenant les dades en els camps següents: Tema; Any_tema amb el qual poder indicar l'època a què es referia la temàtica de l'obra; Localització; Autor; Títol; Article. Lloc d'impressió de l'obra o de la publicació periòdica; Editorial; Impremta;; Any_impressió; nombre de Pàgines; Public_periòdica; Número de la revista; Il·lustracions; Arxiu_tote, on s'indica la referència i signatura amb què ha estat arxivat el document en possessió de l'equip d'investigació; Observacions i Text que es reserva per ressenyar tot tipus de cites o la reproducció parcial d'algunes parts del document.

Hemeroteca de temes fisicoesportius

S'ha pretès d'elaborar un catàleg de publicacions periòdiques de temàtica específica i predominantment relacionada amb l'activitat física i esportiva, tot intentant d'incloure la producció localitzada en la totalitat de l'àmbit geogràfic de l'estat espanyol. Per elaborar les diferents referències s'utilitzen, d'una banda, les capçaleres de cada una d'aquestes publicacions, la localitat on en radica l'edició i la seva data inicial d'aparició, que generalment identifica el seu número de Dipòsit Legal. En aquest catàleg s'inclouen totes les capçaleres de publicacions periòdiques, utilitzant com a elements descriptius i

identificadors diverses dades: Tema; Títol; Subtítol; Localitat on es publica o lloc d'edició i, en el seu defecte, el d'impressió; Any en què comença la publicació de la revista i Observacions.

Compilació legislativa

Qualsevol realitat social, en gran part, no és res més que allò que defineix el dret positiu. Per tal d'aconseguir un coneixement general es va intentar de construir un catàleg amb totes les normes, qualssevol que en fos el rang o caràcter, que permetessin d'elaborar el marc jurídic que en cada moment històric va definir la realitat social on es va ubicar i desenvolupar l'àmbit científic i professional relacionat amb l'activitat física i esportiva.

La selecció i registre de la norma s'ha plantejat des de criteris adequats a la realitat organitzativa del poder legislatiu que en cada moment històric va exercir aquestes funcions a Espanya. Els camps que constitueixen la fitxa de cada referència contenen les dades següents: Tema; Norma o nivell de la disposició legislativa: llei, decret, ordre ministerial, resolució, etc.; Data de promulgació; Òrgan o institució legisladora; Publicació (butlletí i data de publicació de la norma); i Títol o Transcripció completa de l'enunciat de la norma.

Biblioteca virtual de fons antic

Instrumentalment, s'elabora sobre dues bases de dades diferenciades, tant en la funció que exerceixen com en la pròpia estructura. Una, es dedica al control del material que inclou i al registre de les dades tècniques que en permetran la manipulació i l'ús (Programa Microsoft Access). L'altra, recull la digitalització de les obres bibliogràfiques organitzades posteriorment en un programa que en permet l'elecció i la lectura (Programa Microsoft Excel).

La base de control de la Biblioteca Virtual es compon de diferents camps per tal d'indicar les dades rellevants des de l'interès bibliomètric i de control de la investigació, molts dels quals compleixen una funció anàloga a la descrita en la base de dades bibliogràfica i hemerogràfica: Autor de l'obra; Títol; Lloc d'impressió; Edició; Any de publicació; Editorial; Impremta; Publicació periòdica o denominació de la capçalera de la revista que, en el seu cas, inclou el document ressenyat; Escanejat; Pàgines que falten per digitalitzar; Arxiu en CD-ROM número: Referència que indica on es troba arxivat dins de la còpia de seguretat (TIF 600 punts de resolució); i Observacions.

Resultats obtinguts

Com hem assenyalat, la informació obtinguda, en funció del caràcter que defineix cada una de les referències, s'ha ordenat en quatre bases de dades informatitzades diferents. Els resultats es poden descriure mitjançant les dades següents:

Base de dades bibliogràfiques

42.593 Referències: Aquestes dades poden expressar-se en funció dels aspectes següents:

- Continguts identificats: 298
- Categories temàtiques: 36
- Any de publicació: període comprès entre l'any 1500 i el 2000.
- Lloc de publicació: agrupades les dades per localitats i per Comunitats Autònomes.

Base de dades de publicacions periòdiques

1.717 Referències: Aquestes referències poden resumir-se en les dades parcials següents:

- Continguts identificats: 153
- Categories temàtiques: 24
- Any de publicació: període comprès entre 1800 i l'any 2000
- Lloc d'edició: agrupades les dades per localitats i per Comunitats Autònomes.

Base de dades de caràcter normatiu. El marc jurídic

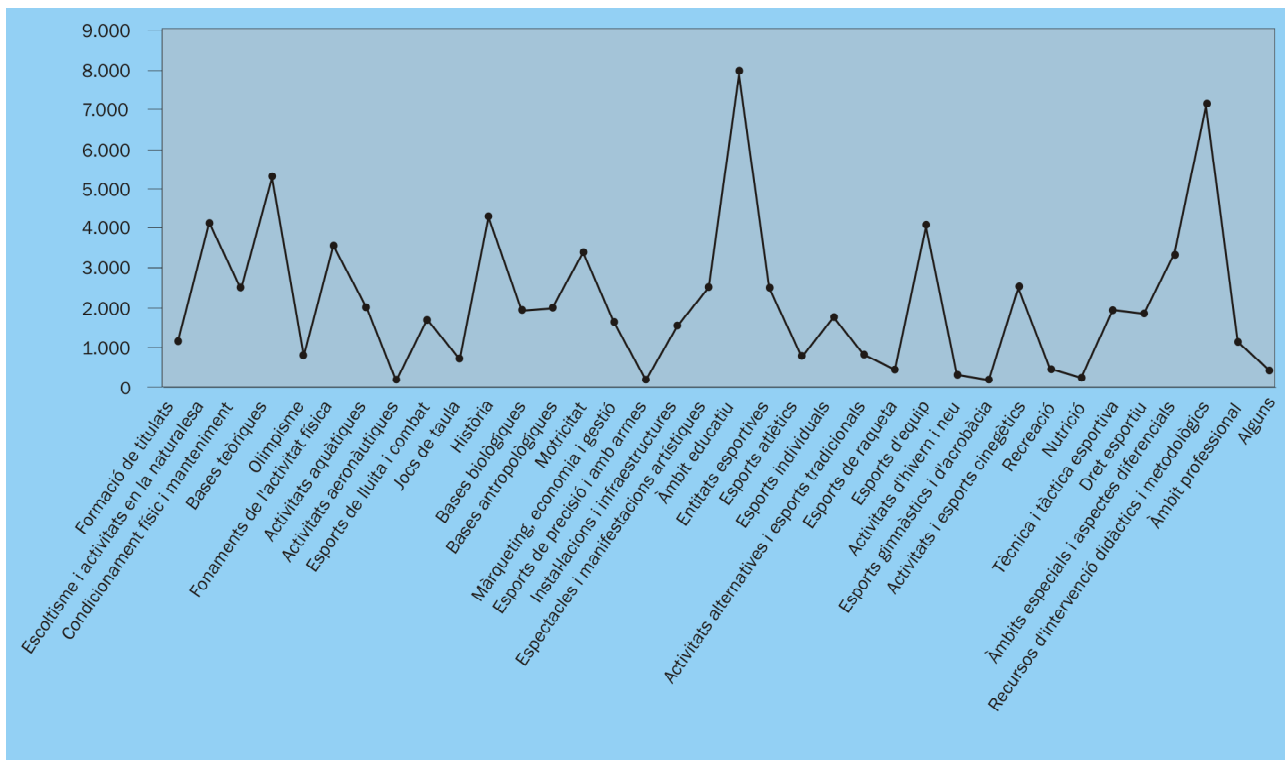
4.108 Referències: Considerant les peculiaritats d'aquest tipus de referències amb els criteris utilitzats, hem considerat dades rellevants les següents:

- Continguts: 199
- Categories temàtiques: 21
- Rang de la norma: 45
- Iniciativa legislativa: 108 legisladors
- Any de promulgació de la norma: període comprès entre 1494 i l'any 1994.

Biblioteca virtual de fons antic

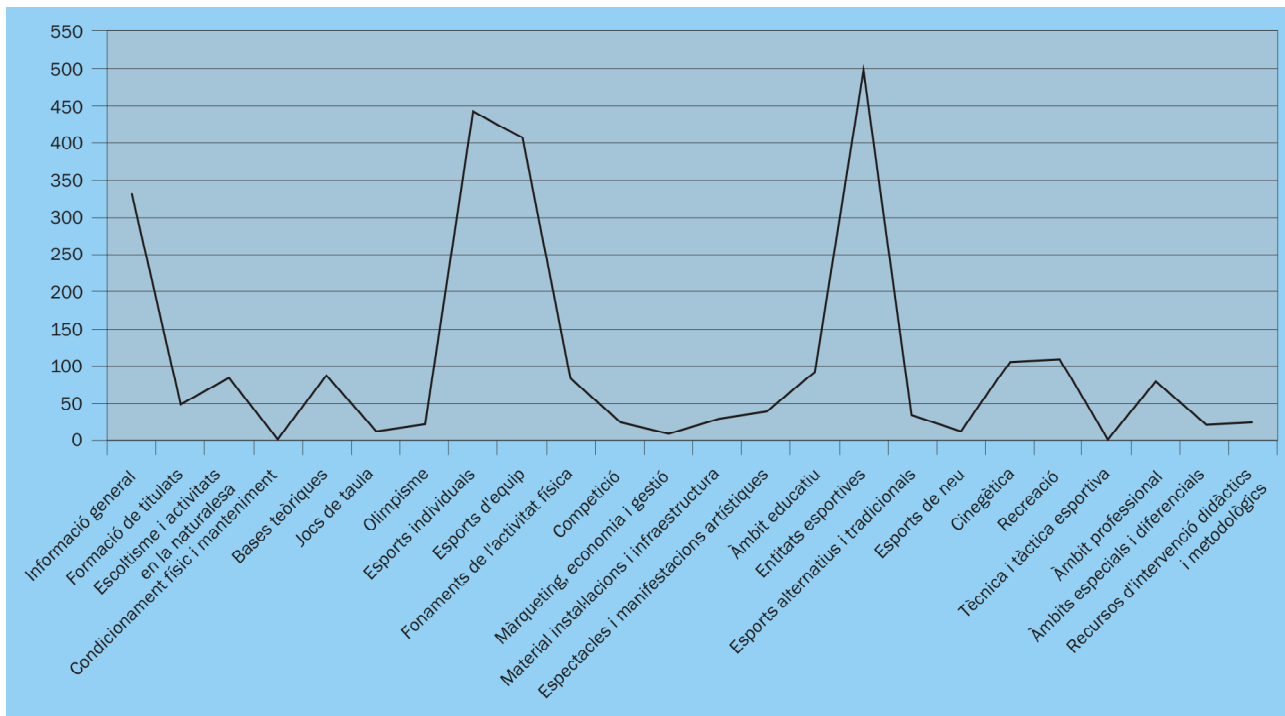
La sobrees digitalitzades s'han seleccionat entre les que ja es trobaven qualificades com de domini públic, anteriors a 1928.

- Nombre d'obres que componen la biblioteca virtual digitalitzada: 283 obres

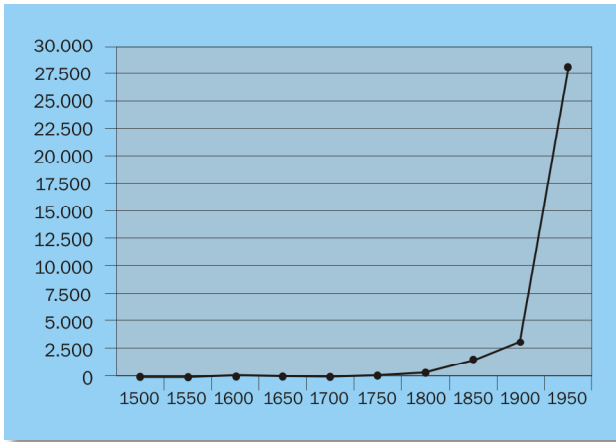
Gràfic 1

Freqüència de les referències bibliogràfiques segons les categories temàtiques dels seus continguts.

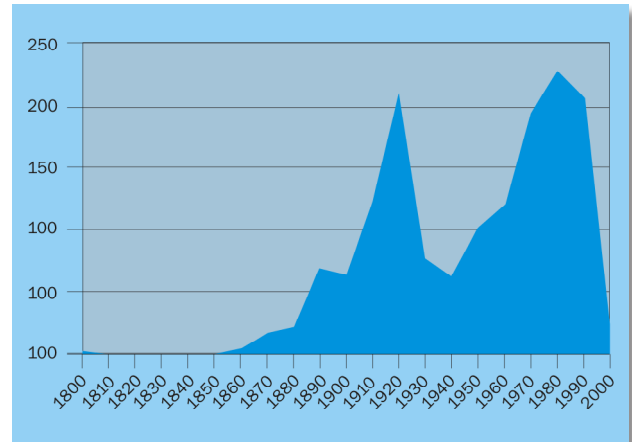

Gràfic 2

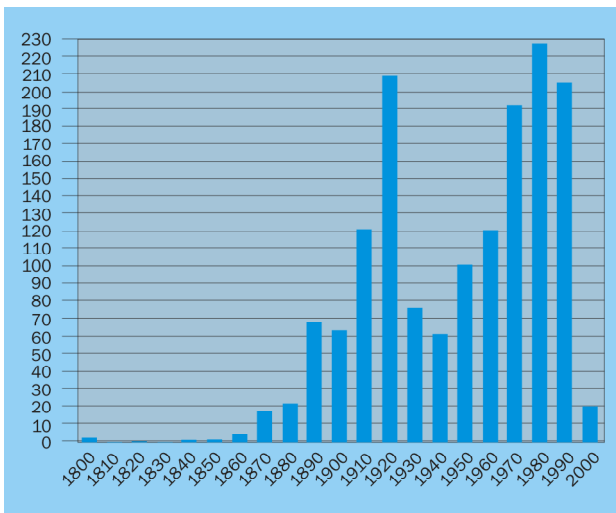
Nombre de publicacions periòdiques classificades per categories temàtiques.

Gràfic 3

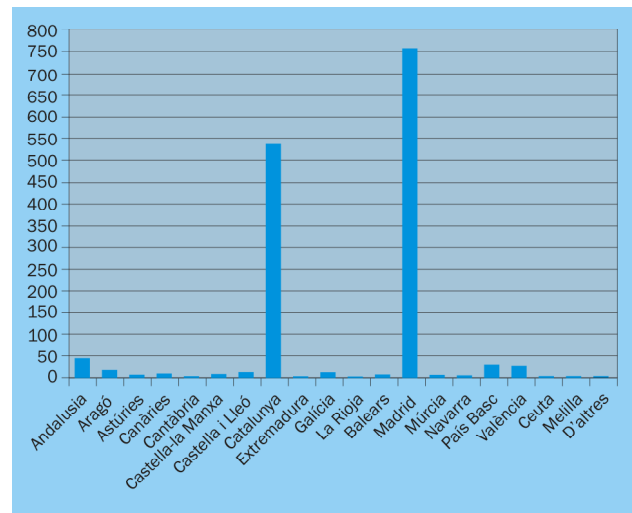
Nombre de referències bibliogràfiques segons el seu any de publicació.

Gràfic 5

Nombre de publicacions periòdiques segons l'any de la seva aparició.

Gràfic 4

Nombre de publicacions periòdiques segons el seu any d'inici de publicació.

Gràfic 6

Publicacions periòdiques: lloc d'edició. Classificades per comunitats autònomes.

Conclusions

Tenint en compte les hipòtesis formulades a l'inici de la investigació podem concloure el següent:

- Els catàlegs anteriors trobats no resisteixen un judici tècnic o conceptual mínimament rigorós per diferents raons: criteris de selecció, criteris de classificació, nombre de referències que inclouen, anàlisi bibliomètrica de les obres o possibilitats per a un posterior accés i utilització.
- La investigació bibliogràfica que s'ha desenvolupat a Espanya no ha aplicat el mateix tractament a aquesta

matèria que l'utilitzat en altres casos. Aquest tracte diferencial pot justificar-se per diferents causes, unes, sovint, més imputables a l'interès del mateix investigador i, en altres ocasions, per les mateixes característiques tècniques de les obres.

- L'anàlisi dels continguts d'aquestes obres descriu aspectes tan rellevants com ara: el perfil conceptual, el fonament epistemològic que en cada moment interessava potenciar, l'estat de desenvolupament de l'espai professional o els instruments d'intervenció que s'utilitzen i que caracteritzen la metodologia utilitzada.

- La presència de la iniciativa privada no solament indicaria una peripècia mercantil, sinó que, en aquest cas, molt sovint estaria determinada per tres causes principals: l'interès de l'àmbit bibliogràfic per aquestatemàtica, laconjuntura socioeconòmica i política del país i la intervenció de l'Estat, unes vegades per regular la producció i controlar-ne els continguts i, altres, com a element dinamitzador del sector.

Bibliografia citada

Blanco i Sánchez, R. (1926). *Bibliografía General de la Educación Física*. Madrid: Librería y Casa Editorial Hernando.
 Catálogo de la Biblioteca Deportiva Nacional (1974). Madrid: INEF.
 Catálogo de la Biblioteca del Gimnasio Colón (1910). Barcelona: Librería Anticuaría de Antonio Palau y Dulcet.

Cohen, L. i Manion, L. (1990). *Métodos de investigación educativa*. Madrid: La Muralla.
 Departamento de Educación Física de la Delegación Nacional de Juventudes. (1962). *Biblioteca*. Madrid: s.e.
 Ferreiro Aláez, L. (1993). *Bibliometría (Análisis bivariante)*. Madrid: Eypasa.
 Fox, D. (1981). *El proceso de investigación en Educación*. Pamplona: EUNSA.
 Maltrás Barba, B. (2003). *Los indicadores bibliométricos. Fundamentos y aplicación al análisis de la ciencia*. Gijón: Ed. Trea.
 Martínez de Sousa, J. (1989). *Diccionario de Bibliografía y ciencias afines*. Salamanca-Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruperez. Ed. Pirámide.
 Pastor Pradillo, J. L. (1979). *Guía legislativa de Educación Física en España*. Madrid: Colegio Oficial de Profesores de Educación Física de España.
 – (1995). *La Educación Física en España: fuentes y bibliografía básicas*. Guadalajara: Universidad de Alcalá.
 – (1997). *El espacio profesional de la Educación Física en España: génesis y formación (1883-1961)*. Guadalajara: Universidad de Alcalá (Cuerpo y educación, 7).
 Rodríguez, V. (1987). *Curso de metodología de investigación. Características Técnicas, Estadísticas y Modelos de Simulación*. Madrid: CSIC, Escuela de Posgrado y Especialización.